

W. V.

**"Dzieje nauki w Polsce w epoce
Odrodzenia", Henryk Barycz, Warszawa
1957 : [recenzja]**

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 3/3, 484-485

1958

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

**Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.**

Interesujący obraz osiągnięć medycyny egipskiej potraktował autor jako wkład do badań nad dziejami cywilizacji śródziemnomorskiej, jednej z najstarszych, które przetrwały jeszcze do V w. przed naszą erą. Wtedy to przejęli ją Grecy i skierowali na nowe tory.

St. Szp.

Henryk Barycz, *Dzieje nauki w Polsce w epoce Odrodzenia*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1957, s. 243. Wydanie drugie poprawione i rozszerzone.

Zanim zabiorą głos liczni specjaliści (historycy różnych dziedzin nauki, kultury itd.), zwrócić trzeba uwagę czytelników na ważną pozycję, jaka ostatnio wzbogaciła niewielką stosunkowo — choć stale wzrastającą — liczbę książek poświęconych węzłowym zagadnieniom dziejów nauki polskiej.

Autor — jeden z najwybitniejszych polskich historyków kultury — opracowując syntetyczne ujęcie historii polskiej nauki renesansowej, oparł się zarówno na własnych wieloletnich studiach nad rękopisami i starodrukami jak i na literaturze przedmiotu. Literatura to dość rozproszona i fragmentaryczna, a próbę całościowego ujęcia zagadnienia stanowią dotychczas jedynie: rozprawa Kazimierza Dobrowolskiego pt. *Studia nad kulturą naukową w Polsce do schyłku XVI stulecia* („Nauka Polska“ 1933, XVIII) oraz dwa tomy *Historia nauki* wydane w roku 1956, jako część obszernego wydawnictwa *Odrodzenie w Polsce*, będącego pokłosiem Sesji Naukowej PAN w 1953 roku.

Książka jest pogłębioną wersją obszernego referatu, który autor przedstawił podczas tej sesji. Henryk Barycz zgrupował materiał swej pracy w pięciu częściach. Pierwsza omawia główne linie rozwoju polskiej nauki renesansowej, a więc jej stosunek do nauki średniowiecznej, podłoże społeczno-gospodarcze, istotę renesansowego przełomu oraz narodziny, rozwój i zmierzch nauki owych czasów.

W drugiej części poruszone zostały zagadnienia organizacji pracy naukowej i warunków życia intelektualnego: szkolnictwo, stowarzyszenia literacko-naukowe, mecenat, stosunki wydawnicze, sytuacja uczonych itd. W trzeciej i czwartej części autor omawia kolejno dążenia i osiągnięcia nauk humanistycznych oraz rozwój nauk matematyczno-przyrodniczych. „Zamknięcie“ stanowi próbę skrócowego przedstawienia ogólnych właściwości i znamion polskiej nauki renesansowej.

Sposób ujęcia problemu stanowi — jak widać — kompromis pomiędzy tradycyjnym, „dziedzinnowym“ sposobem traktowania tego rodzaju zagadnień (polega on na zreferowaniu w poszczególnych rozdziałach historii różnych dyscyplin) a ujęciem „syntetyczno-problemowym“. To ostatnie zakłada, że historia kultury — a więc i historia nauki — jest czymś różnym od sumy zjawisk występujących w poszczególnych dziedzinach: akcentuje współzależność między rozwojem myśli poznawczej a innymi elementami rozwoju kulturalnego, społecznego i ekonomicznego środowiska (np. sposoby przekazywania kultury, jej przełamywanie się w ramach społecznej organizacji itp.), wysuwając na czoło rozważania na temat zagadnienia sposobów opanowania przyrody, metod pracy intelektualnej itd.

Projekt tego rodzaju koncepcji ujmowania kulturalnego i naukowego rozwoju ludzkości, opracowany przez zespół pracujący na zlecenie UNESCO (zob. „Cahiers d'Histoire Mondiale” — t. I i II Paryż 1953) doczekał się krytycznego omówienia przez J. Chałasińskiego w „Nauce Polskiej” (nr 1, Warszawa 1955).

Według określenia autora, książka obecna to „przewodnik po szlakach naszej twórczości naukowej”. Podsumowując z jednej strony wiedzę dotychczasową o polskiej nauce renesansowej, z drugiej zaś będąc próbą ujęcia jej całokształtu, stanowić ona będzie bez wątpienia punkt wyjścia dla dalszych — tak bardzo potrzebnych — badań szczegółowych i syntetycznych, które rozwiną i wyświetlą wiele szczegółów oraz zweryfikują zapewne niejedną hipotezę.

Szkoda, że pozycja ta — chociażby w swojej pierwotnej wersji — nie została wykorzystana podczas prac nad *Historią Polski*. Jak wiadomo (zob. B. Suchodolski, *Problem kultury w podręczniku Historii Polski* — „Nauka Polska” 1956 nr 2/3), zagadnienia historii kultury i nauki zostały tam przedstawione niezadowalająco. Niewątpliwie wiele błędów „makiety” zostanie usuniętych i nie obniży wartości wydania książkowego, które w najbliższym czasie ukaże się na półkach księgarskich. Jednakże sama koncepcja ujęcia całości zjawisk kultury nie będzie już mogła zapewne ulec gruntownej przebudowie. Tak więc skutkiem braku konsekwentnego przeprowadzenia zasady współpracy (tj. faktu niewykorzystania wiedzy wybitnego specjalisty) czytelnicy fundamentalnego dzieła pozbawieni będą możliwości zapoznania się z współczesnym stanem badań nad historią nauki polskiej epoki Odrodzenia, a więc tej właśnie epoki, która zrodziła najwyższe dotąd osiągnięcia narodowej kultury.

W. V.

Ernst Staehelin, *Amandus Polanus von Polansdorf*, Verlag von Helbing & Lichtenhahn, Basel 1955, s. VII + 139.

W serii wydawnictw związanych ze zbliżającym się jubileuszem uniwersytetu bazylijskiego (1460—1960) profesor tej słynnej uczelni, Ernst Staehelin, ogłosił pracę poświęconą jednej z wybitnych postaci czasów reformacji.

Amandus Polanus urodził się w Opawie — w księdze immatrykulacyjnej czytamy: Oppaviensis Silesius. Autor wykazuje, że spotykana niekiedy wiadomość, jakoby urodził się on w Opolu, nie jest uzasadniona (ostatnio np. zob. H. Barycz, *Dzieje nauki w Polsce w epoce Odrodzenia*, Warszawa 1957, s. 105). Od roku 1596 — po studiach we Wrocławiu, Tübingen i Genewie — wykładał Polanus teologię na uniwersytecie bazylijskim, potem zaś był kilkakrotnie wybierany dziekanem i rektorem.

Pierwsza część pracy poświęcona jest życiu, druga pismom, a trzecia analizie systemu naukowego utworzonego przez tego uczonego, który odegrał ważną rolę w rozwoju doktryny kościoła reformowanego głównie dzięki opublikowaniu dzieła pt. *Syntagma theologiae christianae*.

W. V.